

TRACTATIO DE GRATIA ACTUALI.

CAPUT I.

De Gratiae actualis natura.

I. Gratia actualis, de qua disserimus, est principium, quo explicatur in nobis vita supernaturalis in actu secundo, ut diximus, est divinum adiutorium gratuitum, quo fit ut credamus, velimus et cetera bona opera, sicut oportet, agere valeamus (Conc. Arausie. II. c. 6.). Distinctio huius auxilii conceptus est modo a nobis proponendus et confirmandus. Necessitas huius disputationis manifesta est: nisi enim distincte teneamus quid sit gratia actualis, fieri non potest ut in pluribus saltem, quae deinceps consequuntur, quaestionibus, quarum solutio ex essentia gratiae dependet, non haereamus dubii et identidem quoque labamur.

II. Gratia actualis ideo nobis confertur ut vires nobis adantur ad operandum opera salutis. Opera inquam salutis; nam de vita supernaturali agimus, cuius terminus est aeterna salus. Proinde nomine gratiae actualis non intelligimus quodvis auxilium ad operandum, sed auxilium ad operandum opera salutaria. Conceptus proinde clarus satis, licet nondum plane distinctus, gratiae actualis is est, ut ea dicatur *auxilium gratuitum dicimus collatum ad operandum salutariter*. Sic enim distinguitur a ceteris gratiis, quemadmodum liquet ex praecedentibus thesibus eiusque essentia exhibetur, quae in eo est ut aliquid sit nos adiuvens viresque nobis addens ad opera salutis. Verum quaestio sponte oritur eaque duplex: 1° quid sit illud quod obtinet rationem gratiae actualis sive aliis verbis: quaecum sint ea, in quibus gratiae actualis essentia individuatur seu quae sub conceptu universali gratiae actualis continentur: 2° cuiusmodi sint vires, quas gratia actualis confert. Prior quaestio veluti materiam, altera formam gratiae actualis attingit. Prior tamen quaestio, ut ex progressu tractationis patebit, haud poterit ab-

solvi, quoad partem scilicet negantem, ante alteram quaestionem. His porro expeditis restabit 3^a declaranda habitudo gratiae actualis ad voluntatem, prout est principium actus salutaris. Tribus ergo articulis hoc caput continebitur.

ARTICULUS I.

DE HIS, QUIBUS GRATIAE ACTUALIS RATIO COMPETIT.

THESIS VII.

Ad gratias actuales spectant mentis illustrationes tum quae tantum ab extrinseco excitantur in nobis, tum potissimum quae operatur quoque immediate Spiritus in mente nostra. Ut autem huiusmodi illustratio immediata mentis existat in nobis, requiritur ex ordinaria Providentiae lege obiectum extrinsecus propositum, quod piam cogitationem determinare valeat.

I. Ad gratias actuales spectare mentis illustrationes generatim acceptas universa catholica traditio testatur. Docemur enim Deum esse qui dat *spiritum sapientiae et revelationis oculosque cordis illuminatos* Ephes. I, 16. seq. *ipsum illucere in cordibus nostris* 2^a Cor. IV, 6. *ipsum aperire oculos hominum, ut convertantur a tenebris in lucem* Act. XXVI, 16. seq. *illuminare oculos nostros, tenebras nostras* Psal. XII, 4. XVII, 29. *nos audire et discere a Patre* Ioan. VI, 45. atque *sufficiuntiam nostram cogitandi (salutariter) esse a Deo* 2^a Cor. III, 5. Secundum haec docent Maiores cognitionem sui Filii non sono aut voce Patrem nobis immittere, sed *illuminatione et illustratione mentis* Cyril. Alex. in Ioan. L. IV. c. 7. *divinum verbum veluti paedagogum nostrum nos admonere, reprehendere, arguere, minari* Clemens Alex. Pedag. L. I. c. 9. *visorumque suasionibus agere* Deum ut velimus et credamus, sive extrinsecus per evangelicas exhortationes, sive intrinsecus, ubi nemo habet in potestate quid ei veniat in mentem Aug. De Spir. et lit. c. 34. Et saepe »eum ab illo illius adiutorium deprecamur ad faciendam perficiendamque institiam, quid aliud deprecamur, quam ut *aperiat quod latebat* et *suave fiat quod non delectabat?* Idem. de pecc. merit. et remis. L. II. c. 19. »Non enim in hominum sed Dei est potestate ut habeant homines potestatem filii Dei fieri: ab

ipso quippe accipiunt eam, *qui dat cordi humano cogitationes pias.*" Idem De Spir. et lit. c. 8. Hinc in Conc. Arausiano II. c. 7. definitum est: »si quis per naturae vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitae aeternae, cogitare, ut expedit, aut eligere, sive salutari idest evangelicae praedicationi consentire posse confirmat absque *illuminatione* et inspiratione Spiritus S., haeretico fallitur spiritu."

Constat igitur inter divina auxilia, quibus ad pie agendum adiuvamur, habere locum illuminationes sive illustrationes mentis: auxilium vero Dei, quo ad agendum adiuvamur, est gratia actualis: ergo. Dices forte probandum adhuc esse quod ea auxilia sint *gratia*, h. e. gratis data sive indebita naturae. Verum advertendum est modo non agi quaestionem de gratuitate gratiae, sed de eius natura, quare modo supponendum est, quod tamen deinceps probabitur, in locis citatis agi de iis auxiliis, quae naturae indebita sunt gratisque dantur. Ceterum id ex allata testificatione Augustini et concilii definitione satis liquet.

Huiusmodi porro haberi actualia auxilia posita in illustrationibus mentis, ratio fide edocta demonstrat, ostendens eorum necessitatem. Etenim vita supernaturalis in actu secundo citra Dei gratiam explicari non potest, cum sit opus supra vires naturae; rursus vita in actu secundo, quae in cognitione et amore consistit, sine illustratione mentis nequit incipere; ergo ad vitam supernaturalem consistentem in cognitione et amore, gratuita illustratio mentis a Deo procedens postulat. Haec porro gratuita illustratio est gratia actualis: ergo ad gratias actuales spectat illustratio mentis.

II. Illustratio mentis duplex distingui debet, *mediata* et *immediata*. *Mediata* dicitur, cum per extrinseca tantum obiecta sive media excitat Deus in mente notitiam, sive apprehensionem aliquam, quemadmodum visis plurimis mens nostra moveri potest ad aliquid cogitandum. *Immediata* illustratio dicitur ea apprehensio sive notitia, quam Deus, proposito quidem extrinseco obiecto, ipse vi sua excitat, physice agens in mente et tangens ipse virtute sua hominum corda, non quidem aliquid revelans, sed indebito lumine confortans mentem ut veritatem rite apprehendat. Discrimen est inter utramque. Prima notitia, adhibito extrinseco medio, naturaliter oritur in mente et idcirco viribus naturalibus intellectus respondet: altera, prout imme-

diata est, soli Deo gratuito agenti physice in intellectu et illuminanti debetur. Prior proinde notitia, *subjective* et *efficienter* spectata, nexa est cum extrinseco obiectis sufficienter propositis nexu naturalis consecutionis, ut his existentibus et ipsa sit. Altera autem *subjective* rursus et *efficienter* spectata, cum a Deo sit gratuito eam excitante in nobis, non cohaeret nexu supradicto consecutionis cum extrinseco obiecto. *Obiective* tamen spectata cohaeret cum extrinseco obiecto. Quae ut statim declarentur, perpende, quod gratia actualis illustrationis per se non eo spectat ut aliquid novi nobis patefaciat. Revelatio enim eorum, quae cognoscenda sunt ut rite agamus, quaeque proinde necessaria est omnibus, est publica et socialis facta a Christo Ecclesiae per Apostolos, non est privata. Porro gratia actualis illustrationis singulis necessaria est singulique singillatim confertur. Dixi *per se*, potest enim Deus, si velit, illustrando intellectum alicuius, novi aliquid ei manifestare. Sed haec est specialis gratia ad donum spectans prophetiae. Cum ergo gratia actualis illustrationis non eo spectet per se ut aliquid novi revelet, eo spectabit, ut mens rite sicut oportet apprehendat et cogitet id, quod aliunde ei proponitur ad cogitandum. Haec igitur extrinseca propositio veritatis requiritur ut illustratio immediata mentis existat. Et sane naturaliter intellectus ab obiecto extrinseco determinatur ad actum; supernaturaliter vero praedictio verbi Dei est divinitus instituta, ut per eam homines adducantur ad fidem, ad iustificationem atque ad exercitium sanctitatis (sumimus verbum Dei praedicatum in universa sua amplitudine, h. e. sive simpliciter praedicatum, sive aequivalenter h. e. vel scriptum vel memoria revocatum vel quoquomodo manifestatum vel in symbolis ritibusque sacris aut similibus rebus praesentatum). Cum ergo hoc tantum modo ex providentia ordinaria aliquid noviter cogitandum menti proponatur; sequitur generatim obiectum naturaliter determinans, quod piam cogitationem excitare potest, requiri ex lege Providentiae ordinaria, ut sit in nobis illustratio immediata. Itaque illustratio mentis mediata non est ea, quae obiecto extrinseco proposito excitatur in nobis; nam hoc et immediatae competit; sed est ea, quae ab obiecto extrinseco divinitus proposito excitatur naturaliter in nobis: immediata vero quae, ea existente conditione, vi Dei gratuito in nobis agentis nostramque facul-

tatem ad excellentius agendum elevantis excitatur in nobis. In hac re duplici quaestioni per se locus est. Prior est, an in ordine gratiae actualis sit possibilis utraque illustratio; altera, an reapse in ordine praesentis providentiae utraque illustratio, altera ab altera distincta detur. Huius vero secundae quaestionis solutio pendet etiam a quibusdam principiis, quae postea producturi sumus, ex quibus videtur confici nullam esse illustrationis gratiam tantum mediatam. Quia vero modo agimus tantum de essentia gratiae actualis, licet praescindere paulisper ab examine eorum principiorum, ita ut, si vera sit in hac re sententia negans, accipiantur quae dicimus de illustratione mediata tanquam dicta hypotheticae et ad ordinem spectantia possibilitatis. Defendimus ergo intra amplitudinem gratiarum actualium contineri non solum illustrationes mediatas, sed etiam ac potissimum immediatas.

III. Quoad mediatas, si tantum quaestio possibilitatis fiat, nulla est difficultas. Nam revelatio divina, verbum Dei quotidie auditum aut lectum, exempla Christi et Sanctorum, cetera a Deo instituta in Ecclesia et similia eo spectant, ut excitent in nobis notitias salutare et quando haec media rite applicata sunt, naturaliter, sedulo quoque alio quovis gratuito auxilio, excitare eas notitias valent: quia vero haec media indèbita sunt et ad ordinem spectant supernaturalem, eae omnes notitiae sunt totidem illustrationes gratituae sive gratiae illustrationis. Et quidem ipsa extrinseca revelatio gratia est illustrationis in actu primo: cum vero ex eius applicatione excitatur in nobis notitia, haec est illustrationis gratia in actu secundo, quae si naturaliter solum oritur ex applicatione obiecti, est tantum illustratio mediata. Hac referri possunt testimonia Scripturarum, ut Psal. XVIII, 8. 9. Lex Domini immaculata convertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam praestans parvulis; iustitiae Domini rectae laetificantibus corda, praeceptum Domini lucidum, illuminans oculos et 1^a Petri II, 21. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius. De eadem forte Augusti. loquitur De Spirit. et lit. c. 34. »Visorum suasionibus agit Deus ut velimus et ut credamus sive extrinsecus per evangelicas exhortationes... sive intrinsecus, ubi nemo habet in potestate quid ei veniat in mentem.»

IV. Quoad illustrationes immediatas vero, primum liquet possibile esse tales gratuitas mentis illustrationes; nam, remota etiam quacumque quaestione circa modum, quo Deus mentem illustrare immediate possit, certum esse debet antecedenter rationi tum Deum per se posse immediate id quod per causas secundas non vitales, cuiusmodi sunt obiecta, facit, tum creatorem ipsum intellectus posse illum immediate modificare, adeoque et illustrare. At praeterea constat etiam reapse inter gratias actuales illustrationum mentis recensendas esse illustrationes immediatas. Sane de his non infrequenter loquitur Scriptura. Etenim a) 2. Cor. III, 5. ait Apostolus: *Non quod sufficientes simus cogitare* (sermo est de cogitatione salutari) *aliquid a nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est.* Advertendum est quod *sufficientia* cogitandi est aliquid subiectivum, sicut virtus; cum ergo dicitur *insufficientia nostra cogitandi*, significatur vim intellectus non esse ex se subiective parem ad cogitandum sicut oportet. Haec quidem interpretatio primum defendenda est. Sane probata ea fuit patribus latinis in controversia pelagiana ac synodorum decretis in causa fidei confirmata (Syn. Arausic. II, c. 7.); quid ergo impedit ne hunc arbitremur esse sensum Apostoli, habita quoque ratione textus originalis? Ait cl. interpres Iustiniani sensum verborum graecorum *οὐχ ἵνα ἰκανοὶ ἔσμεν, ἀλλ' ἵκανῶν λογισθῆναι τι* esse hunc: nihil posse nos nobis arrogare, imputare, non esse dignos, qui nobis aliquid tribuamus, quia omnis nostra dignitas *ἡ ἱκανότης* ex Deo est. Hanc interpretationem auctoritate Chrysostomi, Theophylacti ac Occumenii confirmat. Addit praeterea eam cum praecedentibus cohaerere, ubi dixerat Apostolus se fiduciam habere per Christum ad Deum.

Verum *ἡ ἱκανότης* est certe etiam *sufficientia* atque *ικανός sufficientis* in idiomate quoque T. N. et Pauli: eadem epistola c. II, 6 vel quod perinde est, *ικανός* valet *idoneus*, ut ibid. v. 16 et 2. Tim. II, 2. Pariter *λογισθῆναι* est quoque *cogitare* vel *meditari* 1. Cor. XIII, 5 et evidentius Philipp. IV, 8. Atqui haec interpretatio in loco nostro 2. Cor. III, 5. cum praecedentibus cohaeret, imo a contextu postulat. Sensus enim totius sermonis hic redit: gloriamur apud Deum de nostro erga vos ministerio, nihil interim nobis vindicantes, quippe qui ex nobis ne valemus quidem aliquid cogitare. Par-

ficula *xai* et in sequente versiculo — Sed sufficientia nostra ex Deo est, qui et idoneos nos fecit ministros novi testamenti — redundaret, supposita alia interpretatione. Nam in ea interpretatione *dignitas*, quae ex Deo est, esset haec ipsa dignitas ministerii: at particula *et* docet aliud et aliud esse, ad quod dicimur facti idonei, in praecedenti versiculo et in sequenti, quod plane intelligimus, si primum de sufficientia seu idoneitate ad cogitandum, tum de idoneitate ad ministerium sermo sit.

His positis certum est haec esse sermonem de cogitatione in ordine salutari seu de cogitatione salutari: probationem enim vel declarationem insufficientiae suae ex eo quoque petit Apostolus, quod Deus eum fecerit idoneum ministrum Testamenti novi; sane insufficientia est in eo ordine, in quo est fiducia (v. 4.) ad Deum, qui nos sufficientes, idoneos facit; at qui habetur haec fiducia per Christum; fiducia vero Christi meritis innixa spectat ad ordinem salutis.

Iam vero insufficientis dicitur mens nostra ad cogitandum ex se ipsa vel propter rationem illam communem, quia et Deus nos creavit et sine Deo conservante et cooperante possumus nihil, vel ex aliqua ratione speciali. Primum admitti nequit. Nam sufficientia, de qua loquitur Paulus, pendet ex meritis Christi eiusdemque ordinis est ac sufficientia ad ministerium Apostolatus: atqui huiusmodi sufficientia non est ex creatione vel ex ea operatione Dei debita naturae, qualis est conservatio et cooperatio. Praeterea sufficientia, quam Apostolus dicit ex Deo esse, dicitur ab eodem simul quoque nostram esse: cogitamus scilicet *ex nobis*, *καὶ ἐκ τῶν ἡμῶν*; vim proinde habemus cogitandi, ita tamen ut hoc ipsum habeamus a Deo, *non quasi ex nobis οὐχ ὡς ἐκ τῶν ἡμῶν*; atqui id est plusquam simplex cooperatio Dei. Ratio autem specialis vel est in eo quod indigemus extrinseca propositione obiecti cogitabilis vel praeterea intrinseca illuminatione. Primum rursus seorsim acceptum non est satis; quia reapse id, quod cogitare non possumus eo tantum quia deest propositio obiecti, quodque semel ac obiectum propositum est, cogitare valemus, ad id, more saltem humano loquendo, dicimur esse per nos ipsos sufficientes. Ergo sufficientia haec cogitandi, quae a Deo est, dicenda est aliquod intrinsecum donum perficiens mentem, ut mens eo instructa valeat quod per se solam facere non valeret: haec autem est quae

vocatur *illustratio immediata*. Ideo docemur quod existente licet obiecto, nisi Deus adiuvet, vires interius subministrando, mens sicut oportet cogitare nequit.

b) 1. Cor. III. 7. *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*. Quid per metaphoram plantationis et irrigationis significetur, evidens est: nimirum Fidei institutionem, seu eruditionem intellectus in ordine salutis per extrinsecum ministerium exhibere. *Incrementum αὐξήσας* vero *dare* est efficere ut planta explicetur et crescat, efficere nimirum illud totum, quod est finis plantationis et irrigationis, Deus itaque *ὁ αὐξήσας* incrementum dans praestat totum quod intendit et qui plantat et qui rigat. » Qui incrementum dat, non arborem vel vitem confirmat, sed creat. Illo enim incremento fit ut etiam lignum plantatum radicem producat et figat. Illo incremento fit, ut semen iactum germen emittat. » (Aug. L. III. cont. epist. Petilian). Quare in hoc negotio solus Deus dicitur esse aliquid, aliquid nempe magnum, praestans (cf. Galat. II, 6). Quomodo autem Deus praebet huiusmodi incrementum? Perpende quod id, quod per extrinsecum ministerium fit, illud idem Deus ut causa principalis per suos ministros operatur. Porro praeter istud Deus incrementum dans, aliud et quidem excellentius operatur *absque ministerio externo*. Dico *absque ministerio externo*: si enim et illud per ministros ageret; quemadmodum duo priora, quae Deus ut causa principalis agit, ministris tribuuntur, quia per eos Deus agit, ita non esset ratio cur et hoc tertium denegaretur ministris, si et hoc per ipsos fieret a Deo. Igitur incrementum hoc subministratur a Deo per aliquid aliud praeter mediatam illustrationem, quae per extrinsecum ministerium habetur. Subministratur scilicet ipsa subiectiva sufficientia cogitandi et volendi ut oportet, qua fit ut semina iacta suscipiantur rite et excolantur et crescant in nobis. Quare rursus iure dicitur nihil is esse, parum scilicet et per se solum quid insufficientis conferre in hoc negotio qui plantat et rigat, sed aliquid esse, qui incrementum dat; non quia ipsi sub Deo nihil conferant, sed quia ipsi vires non praestant nec se habent ad opus ut causa efficiens, sed solum ut conditio. » Ipse (ait August. De Grat. Christi c. 19.) in bonis arboribus cooperatur fructum, qui et forinsecus rigat atque excolit per quemlibet ministrum et per se dat intrinsecus incrementum. »

e) 1^a. Ioan. II, 20. *Vos unctionem (χρῆμα) habetis a Sancto et noctis omnia et 27. Uinctio (χρῆμα) eius docet vos de omnibus.* Iam vero collatis Act. IV, 27, X, 38. Hebr. I, 9, 2^a. Cor. I, 21. *χρῆμα* unguentum sed effusum (secus enim quid confert? unde merito Vulgatus reddidit *unctio*) multipliciter quidem ab interpretibus accipitur: facile tamen inter omnes convenit eo significari donum aliquod infusum, donum autem sapientiae aut prudentiae; nam de doctrina agitur.

Porro haec unctio primum interior est quoad *effectum*; intellectus est scilicet qui docetur: praeterea interior est etiam quoad *efficientiam*, ita ut non solum intellectum doceat Spiritus per extrinsecum legitimum authenticumque magisterium, sed et insuper immediata interiori efficientia seu operatione. Ratio est quia operatio Dei, quae est magisterium extrinsecum suorum ministrorum, nequit appellari *unctio Spiritus docentis*; unctio enim immediatam operationem in subiectum repraesentat quod ungi dicitur, quod haec est intellectus, qui docetur. Ergo intellectus immediata unctione interiore perfunditur, h. e. immediata illuminatione illustratur. August. in hunc locum Tract. III in I. Ioann. »Nolite putare quemquam aliquid discere ab homine. Admonere possumus per strepitum vocis nostrae; si non sit qui doceat, inanis est strepitus noster... Ubi illius inspiratio et unctio non est, forinsecus inaniter perstreperunt verba.» »Audit quippe homo (ait idem de peccat. merit. et remiss. L. I. c. 25) dicentem hominem vel angelum; sed *ut sentiat et cognoscat verum esse* quod dicitur, illo lumine intus mens eius adspersitur, quod aeternum est, quod etiam in tenebris lucet.»

Tandem si conferantur testimonia Scripturae allata in parte praeced. ex epistola ad Ephes. et ex Psalmis, manifestum est quod exoratur a Deo illustratio mentis pro iis, qui extrinsecam revelationem iam acceperunt et tenent et haec exoratur ut scientia debita habeatur, ne tenebris mortis praeoccupentur; igitur praeter illustrationem mediatam, alterius eiusque interioris, quae a Deo immediate procedit, mentio fit. Ergo.

V. Patres quoque id disserte docent. Praeter Augustinum iam allatum sic canit Prosper Carn. de ingratis c. 14. Non hoc consilio tantum hortatque benigno — Suae atque docens, quasi formam legis haberet — Gratia, sed mutans intus mentem atque reformans — Vasque novum ex fracto flingens virtute creandi.” Auctor de Vo-

catione omnium gentium L. I. c. 3. »Cum igitur verbum Dei per ministerium praedicantium auribus carnis inferitur, miscetur operatio potentiae divinae cum sono vocis humanae et qui incitavit evangelizantis officium, audientis quoque firmavit affectum; dulcescit enim animae cibus Verbi, veteres tenebrae nova luce pelluntur et obtutus interior caligine antiqui erroris exiit.” Quia nempe »Frustra sermo divinus exterioribus auribus sonat, nisi Deus spiritali munere auditum hominis interioris aperiat:” ut cum Fulgentio in conclusione libri de Incarn. et Grat. docent Gregorius M. hom. VIII. in Ezechielem, Bernardus De Conver. ad Clericos c. 1. Thomas Lect. VI. in Ioan. XIV, 26. et qui prae ceteris audiendi sunt Patres Conc. Arausiaci II, en. 7., quo docemur *ad credendum sicut oportet necessariam esse illuminationem Spiritus S.* Porro advertitur definitionem hanc latam esse contra semipelagianos et pelagianos, qui gratiam externam revelationis mediatamque illustrationem ultro admittebant.

VI. Restat probandum illustrationem immediatam esse potioremediata. Si quidem utranque seorsim consideras, nequit vere fieri comparatio; quia immediata nunquam sola datur et sola nihil praestaret: sed considerandae illae sunt prout in concreto se habent. Porro accedente inspiratione immediata obtinet praestantior effectus; ipsa enim est, quae intrinsece facultatem elevat potestatemque et vires suggerit cogitandi sicut oportet et haec est, quae secundum Patres requiritur ut rite operemur. Ergo.

THESIS VIII.

Ad gratiam actualem spectant quoque inspirationes voluntatum mediatarum immediatarum atque inspirationes immediatarum inter gratias actuales enumeratas principem obtinent locum.

I. Inspirationis nomine intelligitur generatim adiutorium illud, quo voluntas excitatur redditurque potens ad volendum et operandum sicut oportet. Duplex distinguitur divina inspiratio, quae voluntas afficitur, *mediata* nempe et *immediata*. Nimirum propter ontologicum nexum inter exercitium intellectus et exercitium voluntatis fit, ut existente illustratione mentis

sponte existat motus quidam in voluntate proportionatus illi illustrationi. Quare qui mentem illuminat, dicendus est quoque per hanc illuminationem movere et excitare voluntatem. Haec est motio sive inspiratio mediata. Dicitur ergo inspiratio divina voluntatis mediata ea, quae in voluntate existit propter divinam illustrationem intellectus. Ratio cur dicatur inspiratio mediata, est quia per eam Deus non agit in voluntate nisi mediante intellectu, qui cum est in actu iam propter identitatem subiecti cogitantis et volentis ac propter nexum naturalem utriusque operationis, movet obiective voluntatem. Inspiratio mediata duplex distingui potest, extrinseca, quae nempe sit per illustrationem extrinsecam et mediatam; intrinseca, quae sit per illustrationem immediatam.

Iam vero praeter hanc inspirationem duplicem mediatam, quam hactenus descripsimus, alia est, quae immediata dicitur. Ea scilicet qua Deus physice agit in ipsum principium volendi ipsumque perficit et elevat. Haec altera inspiratio est gratia distincta ab illustratione mentis atque ex rei natura posset sine hac inspiratione voluntatis illustratio mentis haberi ac vicissim posset sine immediata illustratione intellectus haberi inspiratio immediata voluntatis. Probandum est utramque inspirationem inter gratias actuales esse recensendam.

II. Mentio illius gratiae, quam dicimus *inspirationem voluntatis* frequentissima est penes Patres. Sane sicut penes Augustinum occurrunt appellationes propriae illius gratiae, quae formaliter est in intellectu, ut *cogitatio pia* (De bono persever. c. 8.) *vocatio alta et secreta* (Epist. ad Vitalem CCXVII) *locutio in cogitatione* (Serm. XI, de Elia et Vidua Sarept.) *certa scientia* (De pecc. merit. et remis L. II. c. 18) *aperiens quod latebat* (Ibid. c. 19.) *aperitio veritatis* (Serm. XVII in Psal. CXVII, n. 3); ita pariter frequentissime occurrunt formulae, quibus significatur gratia, quae formaliter voluntati inest, ut *infusio charitatis* (Cont. duas epist. pelagg. L. II. c. 8.) *inspiratio dilectionis* (Ibid. L. IV. c. 5) *spiritus charitatis* (ad Simplic. L. I, q. I.) *gratia qua charitas Dei diffunditur in cordibus nostris* (De Grat. Christi c. 26) *delectatio* (De Spirit. et lit. cap. 29) *delectatio caelestis* (Serm. XLII, de verbis Isaiae n. 3) *inunditas* (in Psalm. LXXXV) *condelectatio* (de Nupt. et Concup. L. I. c. 38) *voluptas* (in Ioann. Tract. 26) *inspiratio suavitatis* (Serm.

XVII in Psalm. CXVIII. n. 3) *cupiditas boni* (Cont. duas epist. pelagg. L. II. c. 9) *sanctum desiderium* (Cont. Maxim. L. I. c. 9) *bona voluntas* (De Gratia Christi. c. 24). Iam vero quod inspiratio mediata spectet ad gratiam actualem, certum relinquatur ex praecedenti thesi. Inspiratio enim mediata nexa est necessario cum mentis illustratione; haec enim posita ex rei natura consequitur motus aliquis in voluntate: cum ergo ad gratiam actualem spectet illustratio mentis, spectabit quoque necessario inspiratio mediata voluntatis, cum ipsa illustratio intellectus propter operationem detur. Quare et inspiratio mediata interior certa esse debet. Quaestio ergo proprie esse nequit nisi de inspiratione immediata.

III. Probandum est ergo quod in censu gratiarum actualium inspiratio interior immediata quoque connumeranda est. Advertendum est vero quod modo non agitur quaestio de huius gratiae necessitate, sed solum quaeritur an in censu gratiarum actualium ea contineatur: quae quidem quaestio, ut superius de illustratione diximus, fieri potest vel de sola possibilitate, vel de facto. Iam vero quod possibilis sit h. e. in ordine possibilitium gratiarum actualium locum quoque habeat haec immediata inspiratio facile liquet. Inspiratio immediata est ea, quae, Deo physice in voluntate nostra agente, existit respectu alicuius obiecti ab intellectu propositi. Atqui certum est Deum posse physice agere in voluntate excitando actus tum naturales tum supernaturales; quod quidem Deus simplicissime praestat, h. e. imperio efficaciae suae voluntatis; ergo.

Quod vero etiam in reali ordine gratiarum actualium huiusmodi inspirationes reperiantur, demonstratur ex eo quod de ipsis tanquam de gratiis, quas Deus confert, loquatur Traditio. Sane in Concilio Carthag. c. 4. definitur non tantum nos adjuvari gratia Dei »quia per ipsam nobis revelatur et aperitur intelligentia mandatorum; sed etiam per ipsam praestari nobis ut quod faciendum esse cognoverimus, etiam facere diligamus et valeamus... cum utrumque sit donum Dei, et scire quid facere debeamus et diligere ut faciamus, ut aedificante caritate scientia non possit inflare. Duplex ergo distinguitur gratia, nempe altera qua nobis revelatur et aperitur intelligentia mandatorum; altera qua nobis praestatur, ut quod faciendum esse cognoverimus, diligere et

facere valeamus. Atqui prior est gratia interior immediatae illustrationis; quod ita probatur. Nam id quod inferiori loco a Patribus ponitur (*non tantum*), revelari nempe nobis et aperiri intelligentiam mandatorum, comprehendit quidquid Pelagius gratiae Dei concedebat; atqui, ut mox dicemus et suo loco certe probabimus, Pelagius concessit quoque gratiam interioris illustrationis: ergo. Sane ipsa vis verborum *revelare et aperire intelligentiam mandatorum* eam Dei operationem designat, quae in intellectum agit praesentibus h. e. propositis extrinsecus vel quomodocumque ad cogitandum assumptis mandatis Dei. Ergo haec Patres de hac immediata illustratione loquuntur. Porro ea est iam per se gratia mediatæ inspirationis. Atqui praeter hanc gratiam, quae scientia est et iam mediatæ interior inspiratio, alia gratia adseritur, quae vocatur *caritas*, qua fit ut diligamus quae cognoverimus esse faciendâ. Aliam sane hanc esse gratiam a priore vel ex eo patet quod haec altera aedificat ne illa possit inflare, quae nequeunt dici de una eademque gratia plures tantum habente effectus. Haec porro altera gratia, praeter anteriorem illustrationem, quae est iam interior mediatæ inspiratio, erit necessario gratia immediatae inspirationis. Huc spectat quoque sententia a Caelestino allata inter auctoritates apostolicae Sedis. cap. 8. nempe »quod ita Deus in cordibus hominum *atque in ipso operatur arbitrio*, ut sancta cogitatio, pium consilium omnisque motus bonae voluntatis ex Deo sit." Emphasis est in ea phrasi *atque in ipso operatur arbitrio*, qua immediata Dei actio in voluntate significatur.

IV. Nec alia est doctrina Augustini, qui distincta duplici gratia illustrationis et inspirationis, altera alteram maiorem appellat et supponit priorem sine secunda esse posse. Sane certum est admisisse Augustinum necessitatem gratiae interioris immediatae illustrationis. Constat ex testimoniis eius citatis in Th. praeced. p. 29. seq. Quamvis ergo Augustinus frequentius et potissimum inculcavit adiutorium voluntatis, quia de eo praecipua erat quaestio, attamen occasione data illustrationem etiam immediatam et docuit et vindicavit Augustinus, ut ex testimoniis citatis liquet. Iam vero certa est sententia Augustini, quam contra pelagianos defendit, duplicem esse gratiam Dei *cognitionis* nempe et *dilectionis*, alteram ab altera distinctam. De Grat. Christi. c. XXVI. »Istam Dei gratiam in divinis eloquiis mani-

festam etiam Pelagius manifeste fateatur... Cognitionem et dilectionem, sicut sunt discernenda, discernat. Quia scientia inflat, caritas aedificat. Et tunc scientia non inflat, quando caritas aedificat. Et cum sit utrumque donum Dei, sed unum minus, alterum maius, non sic iustitiam nostram super laudem iustificatoris nostri extollat, ut horum duorum quod minus est divino tribuat adiutorio, quod autem maius est humano usurpet arbitrio." Cf. et de Gratia et lib. arb. c. 19. Atqui si inspiratio voluntatis est id, quod naturaliter in voluntate existit ex illustratione intellectus, praeterquamquod, ut diximus, in ratione favoris non duplex sed una est gratia; non apparet quomodo gratia illustrationis sit minor, quae est id quod immediate fit a Deo et per quod proprie Deus est principium operum bonorum. Et sane concepi nequit quomodo Augustinus putare potuerit a Pelagio gratiam illustrationis a Deo concedi, et tamen dilectionem vindicari arbitrii viribus, si Augustinus cogitasset de eo dono in voluntate, quod naturaliter consequitur illustrationem. Dices gratiam cognitionis, de qua Augustinus loquitur, esse gratiam externam legis et doctrinae. Id falsum est; nam si de gratia tantum externa cognitionis Augustinus loqueretur, et ut in hac obiectione supponendum est, sufficientem putaret gratiam inspirationis mediatam, quae est formaliter gratia interior cognitionis, non opponeret cognitionis gratiam gratiae dilectionis, sed gratiam externam illustrationis gratiae simpliciter internae illustrationis. Cum autem praeterea ipse immediatam illustrationem admisit et vindicaverit, pronum est ex his inferre gratiam cognitionis, de qua Augustinus loquitur, comprehendere quoque immediatam mentis illustrationem. Haec sane est donum Dei non secus ac inspiratio immediata voluntatis, licet sit minus: porro Augustinus connumerat simpliciter utriusque sub ratione *doni Dei*. Et re quidem vera haec Augustinus eam gratiam cognitionis proponit, de qua et Patres Carthaginienses locuti sunt in canone 4. porro ea est, ut vidimus, gratia interior. Duplex est ergo Augustino gratia secundum ipsam rationem gratiae et favoris; altera est enim minor gratia, altera maior. Hinc et priorem sine secunda esse posse censet De peccat. merit. et remiss. L. III, c. 17: »Nolunt homines facere quod iustum est; sive quia latet an iustum sit, sive quia non delectat

(utique etsi non lateat). Ut autem innotescat quod latebat et suave fiat quod non delectabat, gratiae Dei est."

At dices: fieri ne potest quod gratia inflet? Primo certum est quod non tanquam causa sed simpliciter ut occasio elationis scientia exhibetur. Iam quid prohibet talem occasionem esse quoque gratiam interioris illustrationis? an quia est Dei donum? sed id commune omnibus aliis rebus: an quia donum Dei prorsus gratuitum? sed id et revelationi competit: porro de hac saltem tu accipies verba Patrum, si nostram respuis interpretationem: an quia est donum interius et ut videbimus suo loco intrinsece supernaturale? sed etsi hoc a possidente cognoscatur, non video quid conferat nisi ut facilius inflet nisi obstat caritas. In summa talis elationis vitium nullo pacto redundat in dona Dei sed in nostram infirmitatem aut malitiam et sicut quis, immerito quidem, inflari potest propter dona gratis data, ita et propter alia. Sed caritas id praestat ut elationem compescat et caritas vera actualis nequit cum eo sensu tumoris componi.

V. Quod hactenus vindicavimus, lucem evidentem mutuatur ex sequenti animadversione in haeresim Pelagii. Scilicet Pelagius concessit tandem adiutorium interioris illustrationis, etsi non ut necessarium simpliciter, sed ut opportunum ad facilius operandum; hoc autem adiutorio posito sequebatur necessario etiam adiutorium mediatum voluntatis; atqui nihilominus Pelagius reprobatus est semper ab Augustino non solum quia vellet gratiam dari tantum ad facilius operandum, sed quia negaret simpliciter adiutorium voluntatis. Id suo loco, cum Synopsim dabimus historicam haeresis pelagianae, in sua luce collocabimus. Nunc cf. Petavium De Pelag. et semp. haer. c. 4. n. 2. Livinum De Meyer. De pelagg. et massill. erroribus c. 6.

Et sane si bene perpendatur Pelagii error, ipse in eo erat quod distinctis his tribus, *possibilitate* seu *potestate*, *voluntate* (h. e. *volitione*), *actione*, concederet adiuvari possibilitatem, negaret vero necessarium esse adiutorium voluntatis et actionis (August. De grat. Christi c. 3. seqq.) Quid porro est adiuvari possibilitatem, non voluntatem? Nempe potestas insita naturae liberi arbitrii, ut in actu primo proximo constituatur, indiget quibusdam extrinsecis adminiculis, quibus notum fiat quid

opus sit vel expediat agere: quare huiusmodi adiutorium ad legem et doctrinam revocatur ab Augustino. Non adiuvarum autem voluntas iuxta Pelagium, quia potestas liberi arbitrii per ea, quae extrinsecus sibi sunt, constituta in actu primo iam potens ex se est velle et agere bene. Contra Patres contendebant ipsam voluntatem adiuvari, quia ipsa voluntas (*volitio*) bona donum est Dei, qui non solum dat potestatem, sed dat ipsum actum, quatenus illustratione et inspiratione sua praeparat liberum arbitrium, et praeparatum adiuvat ut velit. Iam vero si inspiratio immediata voluntatis non admittatur, non videtur satis excludi error iste pelagianus, quod scilicet *sola possibilitas adiuvetur, non autem voluntas*; nam et ipsa interior illustratio, cum sit extrinseca voluntati, ad ea adminicula potius spectat, quibus possibilitas iuvatur eaque admitti poterat a Pelagio et reapse admissa aliquando fuit, quin fateretur adiutorium voluntatis.

VI. Huiusmodi autem adiutorium voluntatis, cuius professionem Patres adeo strenue tuebantur, perperam quis et insecite confunderet cum eo concursu Dei, qui omnibus actionibus ex lege naturae necessarius est, ut existat operatio creata. Sane cum Pelagius gratiam Dei in eo collocaret quod dedit Deus nobis potestatem bene agendi, h. e. liberum arbitrium, advertebat Augustinus (De Gratia Christi c. 17. seqq.) quod haec potestas insita libero arbitrio est indifferens ad bonum et ad malum, ideoque est capax utriusque radicis, arboris nempe bonae et arboris malae; gratia vero Dei nonnisi boni causa est; per eam arbores bonae nos efficiunt, recipientes a Deo voluntatem bonam seu caritatem: nos ipsi vero facimus nos arbores malas per liberum arbitrium deficientes ab incommutabili bono. Sicut ergo falsum est gratiam Dei, qua adiuvarum ad recte volendum et operandum, esse id quo utimur et bene et male agentes, ita falsum est liberum arbitrium esse gratiam. Iam vero quae excludunt liberum arbitrium a dignitate gratiae, excludunt quoque concursum illum naturalem; nam et ipse indifferens est isque bene et male agentibus praesto est. Quare cum liberum arbitrium excluditur a dignitate gratiae, ille quoque concursus, qui est eius sequela necessaria, censendus est exclusus. De eo autem Pelagius mentionem disertam nunquam legitur fecisse nec de ipso Patres solliciti

fuertunt (cf. quae dicemus in Synopsi haeresis pelagianae sub n. IV.).

VII. Praemissa ea animadversione, quam dedimus in praec. Th. n. VI. demonstramus huius thesis ultimam partem. Inter gratias actuales principem obtinent locum eae, ad quas aliae ordinantur ut media, eae quae principium sunt efficax operum salutarium: atqui tales sunt inspirationes voluntatis immediatae, quae potentem voluntatem efficiunt ad merendum et ad quas illustrationes mentis tanquam media ordinantur. Unde Augustinus et potissimum de huiusmodi gratia sermonem habet contra pelagianos et eam praefert priori et cum eo Concilium Carthaginiense, ut videre est in locis citatis superius.

THESIS IX.

Gratiae actuales illustrationis et inspirationis continentur certe actibus vitalibus intellectus et voluntatis.

I. Nunc declarandum est distinctius quid sit duplex haec gratia illustrationis et inspirationis. Sententia, quam modo haec proponimus, non est exclusiva. Statuimus tantummodo gratiam actualem complecti certe actus vitales intellectus et voluntatis: quaestio autem exclusive proposita tractabitur paulo post in Th. XVI. Argumentum huius Thesis clarum et demonstrativum huc redit. Notio gratiae actualis, quid nempe ipsa sit, colligi non potest nisi ex iis monumentis, ex quibus solis eiusdem existentiam eiusdemque munera infallibiliter edocemur: in id ergo Theologum niti oportet ut ex illis monumentis notionem gratiae actualis animo suo informet. Quapropter si constabit certe alicui rei determinatae dignitatem gratiae actualis vindicari, ea profecto res inter gratias actuales erit sine dubitatione recensenda. Atqui sive consulantur Scripturae sive Concilia sive Patres ique, qui de gratia frequentissime et uberrime tum thetice tum polemicè disseruerunt, evidens est gratiam actualem exhiberi, quae consistat in actibus vitalibus intellectus et voluntatis. Probatur assumptio. Satis est conferre quae attulimus duabus thesisibus praecedentibus. Manifestum est enim gratiam, qua adiuvamur, appellari *cogitationem, scientiam, aperiitionem veritatis, suasionem, locutionem in cogitatione, revelationem, vocationem, illuminationem, illumi-*

natos oculos, inspirationem et infusionem caritatis, caritatem, desiderium, cupiditatem, voluptatem, suavitatem, iucunditatem, delectationem, quam frequentissime voluntatem (h. e. volitionem) bonam.

Atqui 1) cognitio, scientia, caritas, desiderium, delectatio et huiusmodi sunt formaliter actus vitales tum intellectus tum voluntatis, nec praeter illos concipi possunt. 2) Illuminatio, revelatio, aperiitio veritatis, locutio sunt et ipsae actus vitales, tum quia praecedentes appellationes tanquam his synonymae adhibentur, tum quia illuminatio intellectus, revelatio eidem alicuius veritatis, locutio ad ipsum, obtineri nequeunt formaliter nisi per aliquem actum cogitationis in ipso excitatum. Unde 3) inspiratio dilectionis, infusio cognitionis et huiusmodi significant ipsos actus vitales cognitionis et dilectionis prout excitantur in nobis a Deo. Itaque appellationes omnes, quibus in omnibus christianis monumentis gratia repraesentatur, sunt tales, ut exhibeant formaliter actum aliquem vitalem sive intellectus sive voluntatis: quapropter id saltem oportet concludere: ergo aliqui actus vitales in censu gratiarum actualium sunt numerandi.

II. Et re quidem vera conceptus confusus et ab omnibus receptus gratiae actualis eo redit, ut gratia actualis sit quaedam divina motiostrarum facultatum; motio vero in intellectu et voluntate existens, prout in ipsis recipitur, in aliquo actu earumdem facultatum consistere debet; motus enim est actus mobilis, quemadmodum motus mechanicus est actus corporis; at actus facultatis vitalis, quae agitur prout vitalis est, nempe prout est cognoscitiva aut volitiva, nequit esse nisi vitalis: igitur divina motio in facultatibus nostris existens ad aliquem actum vitalem redit. Ergo id, quod in nobis Deo movente existit quodque dicitur gratia actualis, est aliquis saltem actus vitalis.

THESIS X.

Actus vitales, quibus continentur gratia actualis illustrationis et inspirationis, quae principium est deliberati actus et operis boni, sunt primo quidem actus indeliberati utriusque facultatis tum vero etiam actus deliberati.

I. Actus vitalis vel est indeliberatus vel deliberatus: gratia

ergo actualis, quae in actu vitali consistit vel alteruter crit vel uterque. Jam vero constat 1) posse indeliberatos actus esse gratiam actualem. Potest enim supernaturaliter excitari in mente cogitatio et in voluntate affectio spontanea, qua cogitatione et affectione moveatur et afficiatur homo ad actum bonum et salutarem: atqui haec cogitatio et affectio est auxilium quoddam ad agendum h. e. gratia actualis: ergo.

Constat 2) reapse actibus indeliberatis gratiam actualem contineri. Etenim *α*) appellationes omnes, quae gratiae actuali fiunt (Th. VIII. n. II.), maxime per se conveniunt actibus indeliberatis. *β*) Ita exhibetur eius origo in animo, ut primus motus indeliberatus facultatum evidenter significetur. August. ad Simplic. L. I. q. 2. n. 21. »Quis potest credere nisi aliqua vocatione, h. e. aliqua rerum testificatione tangatur? Quis habet in potestate tali viso attingi mentem suam, quo eius voluntas moveatur ad fidem?» Et ibid. n. 22. »Voluntas ipsa, nisi aliquid occurreret quod delectet atque invitet animum, moveri nullo modo potest; hoc autem ut occurrat, non est in hominis potestate.» Prosper adv. Collat. c. 71. »Et quis perspicere aut enarrare possit per quos effectus visitatio Dei animum ducat humanum, ut quae fugiebat sequatur, quae oderat diligat, quae fastidiebat esuriat ac subita commutatione mirabitur quae clausa ei fuerant sint aperta, quae onerosa sint levia, quae amara sint dulcia, quae obscura sint lucida?» August. De Spir. et lit. c. 34. Visorum suasionibus agit Deus ut velimus et ut credamus, sive extrinsecus per evangelicas exhortationes... sive intrinsecus, ubi nemo habet in potestate quid ei veniat in mentem.» *γ*) Gratia actualis ideoque actus vitales dicuntur *esse in nobis, fieri in nobis* a Deo *sine nobis*; atqui hoc est proprium actuum indeliberatorum, quos homo physice quidem elicit, non vero prout dominus est suorum actuum, unde non sunt actus humani: August. cont. duas epist. Pelagg. L. II. c. 9. »Multa Deus facit in homine bona, quae non facit homo (loquitur de piis cogitationibus, quibus praeparatur cor); nulla vero facit homo quae non facit Deus, ut faciat homo.» Et De Gratia et lib. arb. c. 17. »Ipse ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Ut ergo velimus, sine nobis operatur; cum autem volumus et sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur.» Bernardus De Gratia. et lib. arbit.

14. idem ait. »Deus tria haec operatur in nobis, bonum cogitare, velle, perficere. Primum profecto sine nobis, secundum nobiscum, tertium per nos facit; siquidem immitendo bonam cogitationem nos praeventit.» *δ*) Gratia praeventit opera bona meritoria, omne autem opus meritorium est deliberatum, gratia ergo praeventiens omnia opera bona, in aliquo actu indeliberato ponenda est. August. De natura et gratia c. 31. in ea verba: *Revela Domino viam tuam et ipse faciet*, ait: »Nullos videtur attendisse cum dixit: *et ipse faciet*, nisi eos qui dicunt: *nos facimus* idest *nos ipsi nos ipsos iustificamus*. Ubi quidem operamur et nos: sed illo operante cooperamur, quia misericordia eius praeventit nos. Praeventit autem ut sanemur, quia et subsequitur ut etiam sanati vegetemur; praeventit ut vocemur, subsequitur ut glorificemur; praeventit ut pie vivamus, subsequitur ut cum illo semper vivamus.»

II. Porro indeliberati actus, qui ad illustrationem mentis spectant, sunt tum simplex apprehensio, tum apprehensio comparativa, quae iudicium praecedit, vel ipsum iudicium. Et sane apprehensiones simplices conferunt ad actus pios et salutare iniiumque sunt vitae sanctae eademque significantur testimonii iam allatis. Verum et inter illustrationes mentis connumerandae sunt quoque eae apprehensiones, quae immediate iudicandi actum praecedunt reiue iudicandae notitiam continent sive, quod perinde est, connumeranda sunt ipsa iudicia, quae sponte ex apprehensionibus excitatis fluunt. Et enim et haec conferunt eaeque magis ad actus salutare atque haec quoque a Patribus infer gratias recensentur. Nam ea profecto significantur, cum gratiae tribuitur *scire quid agere debeamus* (Conc. Carthag. c. 4), *exhortationibus suaderi* (Auctor De vocat. omnium Gentium L. II. c. 9), *doceri* (August. De Gratia Christic. 14) atque huc facit quod ait Bernardus De Interiori domo c. 26. »Quando te movet Deus? cum admonet. Admonet autem sic: vane occuparis, o cor sapiens, o cor deest his subesse, sed praesse: tu his neque ad beatitudinem indiges.» Huc quoque spectat quod ait August. in Psal. XXXIV. »Cum dixerit animae meae, salus tua ego sum, tunc iuste vivet.»

III. Actus indeliberatos voluntatis ad gratias actuales spectare iam probatum est, Restat probandum quod etiam

actus salutare deliberati, non quidem omnes indiscriminatim, sed certi iique plures, inter gratias actuales sunt numerandi. Sane ut actus vitalis gratia actualis (h. e. auxilium praeparans ad salutariter operandum) dici possit, id postulatur ut sit donum Dei gratuitum, principium operis boni et salutaris. Iam vero actus aliquis salutaris, puta actus liber caritatis, principium esse potest aliorum actuum piorum, quos ipse determinet; ille autem prior actus eo quod et ipse ex gratia actuali factus est, donum Dei reapere est ideoque gratia: ergo hic actus deliberatus gratia Dei actualis dici debet. Scilicet actus aliquis deliberatus meritorius potest esse huiusmodi, ut nullius alterius pii actus possit esse causa, puta ultimus actus bonus in fine vitae: hic actus est Dei donum et gratia, quia ex gratia factus, ideoque a Deo donatum; sed non est propria gratia actualis, quia nequit esse causa actus boni. At si quis actus bonus est ratio et principium alterius, qui sit vel esse possit; tum actus ille, prout ab alia gratia praeviente pendet, donum Dei est et simpliciter gratia, quia a gratuita Dei operatione procedit: prout vero hic actus utrumque obtinet et a Deo esse et principium esse actus boni, appellationem meretur gratiae actualis. Haec per se satis constant: verum insuper et testificatione Maiorum certa sunt. »Quomodo voluntate credo, si trahor? (inquit August. Tract. XXVI. in Ioan. n. 4. in ea verba: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*) Ego dico: parum est voluntate, etiam voluptate traheris. Quid est trahi voluptate? Delectare in Domino (actus hic delectationis, cum Propheta hominem ad eum exhortetur, est deliberatus) et dabit tibi petitiones cordis tui. Est quaedam voluptas cordis, cui panis dulcis est ille caelestis. Porro si poetae dicere licuit: trahit sua quemque voluptas, non necessitas sed voluptas, non obligatio sed delectatio: quanto fortius nos dicere debemus trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur in ista, delectatur sempiterna vita, quod totum Christus est? Concilium autem Arausic. II. post canonem 25 inquit: »Deus nobis nullis praecedentibus meritis et fidem et amorem sui inspirat, ut et baptismi sacramenta fideliter requiramus, et post baptismum cum ipsius adiutorio ea quae sibi sunt placita, implere possimus." Et canone 17; »Fortitudinem gentilium mundana cupi-

ditas, fortitudinem Christianorum Dei caritas facit, quae diffusa est in cordibus nostris, non per voluntatis arbitrium quod est a nobis, sed per Spiritum S. qui datus est nobis." Inde est ea celebris sententia Augustini De Gratia et lib. arbit. c. 16: »Ille facit ut faciamus *praebendo vires efficacissimas voluntati.*" Cuiusmodi vero sint istae vires mox explicat nempe voluntas pia, deliberata eademque magna, qualem Martyres habuerunt. »Qui ergo vult facere Dei mandata et non potest, habet quidem voluntatem bonam, sed adhuc parvam et invalidam: poterit autem eam magnam habuerit et robustam: quoniam enim martyres magna illa mandata fecerunt, magna utique voluntate h. e. magna caritate fecerunt."

THESIS XI.

Ex quo corollarii instar consequitur inter auxilia, quibus voluntas adiuvatur, aliqua existere, quae sint per se efficacia.

I. Actus deliberatus absolutus voluntatis volentis Deo placere, legem servare, tentationibus resistere, est, ut probavimus, gratia seu auxilium actuale; iam vero hic actus est huiusmodi, ut eo existente non possit non esse id quod eo actu proponitur atque id tantum deesse possit, si ille actus desinat. Ergo ea voluntas bona est efficax et intrinsece h. e. natura sua efficax ulterioris boni; sicut intentio absoluta finis efficaciter movet ex natura sua ad electionem mediorum et absoluta voluntas credendi, servandi praeceptum, movet efficaciter ex sua natura ad actum fidei, ad observationem praecepti. Est ergo auxilium aliquod positum in actu deliberato efficax per se, non quidem efficacia, quae arbitrium perimat, sed efficacia, quae liberum arbitrium adiutum gratia supponit atque ab eo pendet.

II. Huc spectant quaedam Augustini testimonia, in quibus gratia Dei talis exhibetur, ut intrinsece nexa sit cum effectu, sive sit per se efficax. Loquitur scilicet de ea gratia, quae in actu deliberato consistit, qui est donum Dei et per se efficax ulterioris actus meritorii. Tale est De Grat. et lib. arbit. c. 16: »Certum est nos facere cum facimus, sed ille facit ut

faciamus, praebendo vires efficacissimas voluntati. Cum dicit: faciam ut faciatis, quid aliud dicit, nisi auferam a vobis cor lapideum et dabo vobis carneum, unde faciatis? et hoc quid est, nisi auferam cor durum, unde non faciebatis, et dabo cor obediens unde faciatis? Profecto nequit esse cor obediens et non esse observantia legis, sed cor obediens est auxilium positum in actu deliberato, qui cum sit donum Dei et efficax sit per se ulterioris boni, gratia et auxilium Dei dici potest et debet atque auxilium efficacissimum. Eodem spectat quod ait Augustinus De Correp. et Grat. c. 11. quod primus homo a Deo »acceperat posse si vellet; sed non habuit velle quod posset, nam si habuisset, perseverasset." Hoc enim *velle*, quod non accepit, est actus deliberatus voluntatis efficax perseverandi seu obediendi Deo. Et de dono perseverantiae c. 8. »Sed cur, inquit, gratia Dei non secundum merita hominum datur? Respondeo, quoniam Deus misericors est. Cur ergo, inquit, non omnibus? Et hic respondeo, quoniam Deus iudex (justus) est." Gratia, quae non datur omnibus, est gratia in actu deliberato posita, sive ea gratia praeveniens cum deliberato actu infallibiliter connexa.

NOTA. Probavimus modo ad actuales gratias pertinere actus quoque deliberatos eosdemque per se efficaces; quomodo vero hae gratiae nobis conferantur, non diximus neque est quaestio huius loci.

THESES XII.

Ratio gratiae actualis extendi quoque potest ad actus indeliberatos sensus et appetitus sensitivi.

I. Praemittimus 1) actus vitales sensus praevertere actus rationales: 2) appetitum sensitivum supponi hinc facultatem diversam a voluntate; si enim eadem est facultas, quod generatim dictum est de actibus indeliberatis voluntatis, accipiendum est de voluntate prout etiam ad sensibilia inclinatur. Sed si facultas est diversa appetitus sensitivus (quod minime affirmamus), quaeri potest: an praeter actus voluntatis, actus huius appetitus sensitivi ad gratiam actualem spectare possint.

II. Itaque ut actus vitales indeliberati sensus et appetitus

rationem actualis gratiae sortiri possint, requiritur et sufficit ut a Deo gratuito exiterent in nobis nobisque conferant ad opera salutaria. Iam vero constat c) posse Deum in phantasia excitare imaginationem aliquam determinatam et quidem dupliciter, nempe vel nulla praecedente imaginatione vel aliqua praecedente. Porro si aliqua imaginatio praecedat, possunt plures aliae ab ea excitari imaginationes naturaliter, potest autem et Deus ex his unam prae altera determinare, eam nempe quae obiectum conveniens intellectui proponat. Constat β) posse Deum in appetitu excitare determinatum actum appetitionis. Proposito enim per sensum obiecto aliquo, aliquis actus in appetitu necessario exurgit, sed hic etiam naturaliter diversus est vel prosecutionis vel fugae, nedum iuxta diversam rationem obiecti, sed etiam iuxta diversam dispositionem subiecti; ita ut propter habitudinem contractam ex praecedente directione rationis ad obiectum quoque per se delectabile sensu apprehensum, 1° non exardescat statim appetitus, 2° sed potius motionem partis rationalis expectet eamque sequens a turpitudine, quae sensibilis quoque est, abhorreat. Haec experientia constant, quae quidem facilius explicantur, si ipsa voluntas est, quae in obiecta bona sensibilia fertur (cf. de Deo Creant. Th. XLIV. n. 111). Possibilis proinde est in appetitu, proposito a sensu obiecto sub certa ratione delectabili, motus fugae et aversionis. At potest Deus excitare in appetitu eos motus, qui sunt ei possibiles, etsi nondum existat dispositio naturalis eorum h. e. ea habitudo vi rationis contracta: potest ergo Deus determinare in appetitu eos actus, qui conformes sint rationi. Item potest Deus impedire ne motus carnis excitentur, quibus imaginatio acuitur et appetitus fervescit, sive mediate removendo causas extrinsecas, sive immediate compescendo eos motus, vel motus oppositos in appetitu excitando aut diversos, diversa phantasiae aut intellectui obiciendo, quae animam ad se magis avocent. Constat γ) ex delectatione vehementi spiritus refundi delectationem quandam in sensum, sive delectationi spiritus participare quoque sensum, quae delectatio sensibilis plurimum confert ad exercitium virtutis. Deus autem qui spiritui delectationem quamvis infundere potest, etiam sensui proinde delectationem communicare poterit. Atqui si hos motus, quos haecenus enumeravimus, excitet Deus in parte

sensitiva, tum aliquid gratuitum in homine operatur, tum operatur id, quod ad actus salutares oppido confert: ergo.

III. Et re quidem vera ad gratiam illustrationis mentis spectat quod aliquid nobis occurrat quod piam in mente cogitationem cieat, ut Augustinus docet: extrinsece autem ad id maxime conducit excitatio convenientis phantasmatis, quod extrinsecum est quidem intellectui, sed intrinsecum homini. Gratia vero inspirationis, de qua loquuntur Patres, est talis, ut appetitui quoque sensitivo competere possit. Etenim ea gratia dicitur inspiratio delectationis, per quam *suave fit quod non delectabat*, quae carentia delectationis potissimum contingit quando concupiscentia oppugnamur, atqui in ipso sensu suavitas haec excitari potest. Et sane in pluribus martyribus suavitatem huiusmodi in sensu adversus ipsos dolores corporis excitatam esse acta Martyrum testantur. Praeterea fideles a Deo postulare solent nedum victoriam contra impetus carnis, sed etiam cessationem eorumdem (2. Corinth. XII, 8): hanc autem gratiam Deus impertitur vel removendo causas extrinsecas vel physice agendo in organa sensus vel excitando actus appetitus oppositos aut diversos. Ergo tales Dei operationes inter gratias actuales sunt recensendae.

IV. Quaeres an huiusmodi actus sensitivi sint censendi supernaturales? Respondeo esse certe supernaturales quoad modum et ratione finis, ad quem ordinantur; quod satis est ut sint gratia secundum quid supernaturalis. Vide plura penes Ripalda De Ente Supernat. D. XLIV. sect. 9.

THESIS XIII.

Ratio gratiae actualis ad universam quoque providentiam externam tum positivam tum negativam, qua ad opera salutaria et ad beatitudinem homines promoventur, extendi debet.

I. Providentia externa dicitur ea, quae disponit illa, quae sunt circa nos aut circa animum nostrum nihil in ipso realiter efficiens. Huius plures sunt effectus. De iis effectibus, qui immediate per se eo spectent, ut intellectus noster illuminetur et voluntas ad recte agendum excitetur, cuiusmodi sunt praedicatio verbi, exempla Christi etc. iam locuti sumus cum de

gratia illustrationis ageremus. Sed et sunt alii effectus, qui licet per se indifferentes, tamen ex divinae benevolentiae dispositione et spectatis adiunctis, in quibus homo versatur, ad bonum supernaturale ipsius promovendum conducere possunt, cuiusmodi e. g. sunt vel felices eventus vel ipsae calamitates, societas cum certis personis, natum esse inter catholicos, infirmitates, mors praematura, remotio occasionum peccandi et huiusmodi. Liqueat ex his providentiam hanc distingui ratione termini posse in positivam, prout aliquid facit et in negativam, prout aliquid removet. Supponendum est omnia haec, quae nobis accidunt, divina Providentia regi, eaque nos diligente et ordinante in ultimum finem.

II. Iam vero negari nequit hanc providentiam externam, quae tot adeo multipliciter circa nos operatur, esse gratiam quandam actualem. Est gratia, nam haec sunt beneficia ex amore Dei profecta, quae singillatim spectata singulis, quibus conferuntur, non sunt debita: praeter quam quod universa Providentiae oeconomia, cum modo sit ratione saltem finis supernaturalis, quatenus talis universae naturae est indebita. Sunt autem beneficia, quae per se conferunt ad aeternam salutem hominum atque hunc in finem conferuntur. Quam plurimis profuerunt adversitates et infirmitates, honores quoque et divitiae, mors item anticipata aliis, aliis vero vita producta? Est gratia actualis: quia sita est in operatione Dei per se transeunti, quae hoc et hoc in nostram utilitatem operatur.

Haec doctrina insita est fidelium animis, eam commendant PP^{es} cf. testimonium Augustini citatum in Th. IV. n. IV. docet Scriptura cum pluries alibi tum etiam cum ad gratiam Dei refert (Sap. IV, 12) quod iustus raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, ut Patres exponunt, de qua re loquendum erit cum de gratia perseverantiae disputandum erit.

Huiusmodi providentia vel huius providentiae executio est ratione finis supernaturalis et est identidem quoque secundum effectus suos supernaturalis, cum nempe miracula fiunt.

ARTICULUS II.

DE VIRIBUS QUAS GRATIA ACTUALIS CONFERT.

THESIS XIV.

Gratia actualis confert vires morales voluntati ad honeste agendum.

I. Supposuimus in praecedentibus vires homini per gratiam actualem conferri, quod ipsa eiusdem gratiae definitio docet; modo quaerimus an id verum sit et cuiusmodi sint istae vires. Thesis haec non est exclusiva; nam gratiam vires quoque alterius ordinis conferre docebimus Thesi seq.

Constat gratiam actualem exerere causalitatem moralem erga voluntatem humanam. Vocat enim, excitat, trahit, allicit eandem ad bonum: imo quia ea est ipsa vocatio, excitatio etc. obtinet hanc causalitatem moralem ad modum formae: Deus autem, qui auctor est vocationis, excitationis etc. qui nempe vocat, excitat etc. est sub hoc respectu efficienter moralis causa actuum eorum, qui propter illam vocationem, excitationem etc. fiunt. Verum haec causalitas moralis gratiae distinguenda est secundum rationem saltem (an re ipsa distinguatur disputabimus in fine thesisi) ab iis viribus moralibus, quas in thesi dicimus per gratiam conferri voluntati. Vis enim moralis gratiae vocatur ea, qua fit ut plus minus facile sit superare difficultates ortas ex insita nobis inclinatione ad ea, quorum amor non est rationi conformis; quatenus propter certas cogitationes et affectiones ad bonum inditas nobis a Deo valeamus eas difficultates superare, sive quia augetur inclinatio in bonum, sive quia minuitur inclinatio in malum. Appellatur itaque haec vis moralis, quia sita est in certa cognitione, delectatione, inclinatione etc. qua, prout talis est, non physica, sed moralis facultas ad actum obtinetur, eo quod difficultas quaedam excluditur et facilitas comparatur, existente etiam sine ea in nobis physica potestate ad actum.

II. Iam vero gratiam actualem huiusmodi vires praestare voluntati manifestum est. Etenim ipsa est cognitio opportuna ad agendum honeste, ipsa est delectatio, suavitas boni, affectio

animi et inclinatio ad agendum honeste, ipsa est amor et complacentia boni, ardor caritatis et inclinatio in bonum; atqui his existentibus minuitur pronitas ad malum et additur vel augetur facilitas ad bonum: ergo his formaliter instructus animus vires morales obtinet ad bonum. Sane experientia nos docet quod cum difficultatem ad honeste agendum experimur, id ex eo procedit quod inclinationem quamdam sentimus plus minus vehementem ad inhonesta, quam si superveniens aliqua lux veritatis et affectio ac suavitas honesti occupet, statim difficultas magna saltem ex parte evanescit alacresque nos sentimus ad ardua quaeque honesta peragenda: atqui id fit per gratias actuales: ergo.

III. Non erit autem inopportunum de vi et necessitate actuum indeliberatorum in ipso ordine naturali aliquid disputare, ut analogae gratiae indeoles intelligatur plenius.

a) Existunt ne igitur semper in nobis ante actus deliberatos huiusmodi motus voluntatis indeliberati? Si experientiam primo consulimus, constat quod frequentissime ex cognitione intellectus excitantur in voluntate motus indeliberati, qui sunt affectio ad id, quod ut bonum proponitur aut aversio ab eo, quod proponitur ut malum et frequenter constat quod uterque motus, prout diversa sunt obiecta, quae simul proponuntur, vel diversus respectus, qui in uno obiecto ab intellectu consideretur, simul excitatur in voluntate. Iam vero causa eliciens hos motus non est libera; quia nondum adest exercitium libertatis, sed est causa necessaria; elicit nimirum eos motus voluntas prout est natura. Atqui causa necessaria in iisdem adiunctis agit semper eodem modo: ergo semper in iis adiunctis huiusmodi motus existunt. Iam vero adiuncta, in quibus experientia constat eos motus indeliberatos existere, sunt vel sola cognitio alicuius rei praeverrens, vel ad summum cognitio rei, quae ad nos aliqua ratione spectet possitque nobis aliquod bonum vel malum procurare. Ergo quotiescumque cognitio vel cognitio talis praeverterit, existant oportet huiusmodi motus spontanei.

b) Quod si quaestio fiat cur isti actus existant, primo respondemus hanc esse naturam voluntatis humanae, ut cum a potentia in actum exit, paulatim velati per gradus procedat et ideo ante actus deliberatos erumpat in huiusmodi imper-

fectos actus spontaneos, qui sunt quaedam via et dispositio ad illos. Respondemus secundo quod causa finalis horum motuum indeliberatorum, sive illud quod ipsa natura per eos intendit (quod quidem est id, quod naturaliter ex iis consequitur) est praeparatio voluntatis ad actus deliberatos, sive sit praeparatio necessaria simpliciter ut sit actus deliberatus, sive sit necessaria secundum quid, ut nempe suavi modo et facili actus deliberatus existat. Id certe experimur in nobis quod nisi aliquid nobis sub aliqua ratione placeat, illud non eligimus. Et sane voluntas etiam cum ordinatissime agit, bonum suum quaerit, bonum enim unicuique proprium; idcirco oportet ut intellectus id, quod eligendum sit, proponat etiam ut bonum voluntatis. Iam vero sive quia ex hac propositione intellectus sequatur necessario ea spontanea complacentia voluntatis, sive quia ea exigatur ut voluntas eligat (alterutrum enim esse debet, quoniam hi actus naturali, ut vidimus, necessitate existunt), semper verum erit hos actus esse naturale elementum dispositionis et praeparationis voluntatis ad actus deliberatos. Attamen quemadmodum requiritur quidem aliqua cognitio pro exercitio libertatis, sed non est opus ut illud eligatur quod clariore et certiore notitia apprehenditur, ita etsi requiratur aliqua spontanea complacentia, non est tamen opus ut vehementiorem voluntas, quae domina est sui actus, sequatur: quanquam id non raro contingat.

e) De necessitate autem huius spontaneae affectionis seu complacentiae excitatae in voluntate ex praeventente cognitione loquitur Augustinus L. I. ad Simplician. 9. II, n. 21: »Quis, inquit, animo amplectatur aliquid quod eum non delectat?» et n. seq. »voluntas ipsa nisi aliquid occurrerit quod delectet et invitet animum, moveri nullo modo potest: hoc autem ut occurrat non est in hominis potestate.»

Ex his porro consequitur quod cum tenuis est affectio spontanea erga aliquid et vehemens e contrario in aliud, difficile sit et raro contingat quod voluntas erga illud libere feratur.

IV. Haec gratia, prout suavitatem et facilitatem voluntati indit, est gratia *sanans*, quatenus haec intelligitur ea, quae vulnere scilicet concupiscentiae medetur, cuius necessitas ex laxato fraeno concupiscentiae oritur; quaedam enim impotentia

honeste agendi inducta est propter relaxatam concupiscentiam in nobis ex peccato primi parentis. Hanc impotentiam quoad singulos actus minuit aut tollit gratia sanans seu medicinalis, de qua adeo frequenter loquitur Augustinus. Qua in re ne decipiariis, advertite quod haec gratia est in ordine praesenti supernaturalis et praeter hoc munus sanandi concupiscentiae vulnus, praestat etiam aliud, de quo in Th. seq. In statu vero integritatis loco huius gratiae, prout est medicinalis adversa motibus concupiscentiae, erat donum habituale integritatis, quod gratuitum et ipsum erat.

V. Breviter nunc expedienda est quaestio, quam superius reliquimus in medio: an scilicet causalitas moralis gratiae sit idem cum vi morali quam confert. Respondemus autem quod re sunt idem. Nam causalitas moralis competit formaliter gratiae, quatenus ipsa est formaliter vocatio, excitatio et huiusmodi: atqui haec vocatio, excitatio etc. nihil est aliud reapse quam cognitio, suasio, delectatio, complacentia, suavitas etc. qui sunt omnes actus vitales; his porro instructa voluntas formaliter potentior fit moraliter ad agendum: ergo. Differunt vero ratione; quia causalitas moralis gratiae spectatur prout gratia est a Deo provocante hominem ad bonum, vires autem spectantur prout ipsa gratia existens formaliter in facultate expeditam eam facit ad agendum.

VI. Quod autem docuimus de viribus moralibus collatis per gratiam actualem non ita est universim exclusive accipiendum, ut voluerimus dicere nullas esse vires morales ad honeste agendum sine gratia actuali, vel quamlibet actualem gratiam per se solam conferre vires sufficientes ad perfectionem operis: sed affirmavimus tantum quod gratia actualis, cum confertur, vires praestat morales et quaelibet quidem gratia actualis vires aliquas morales ad aliquid confert.

PALERGO.

Potest esse tanta perfectio motuum indeliberatorum, quos excitat Deus in animo ad consensum aliquem voluntatis obtinendum, ut oppositus dissensus voluntatis evadat moraliter impossibilis.

I. Moraliter impossibile dicimus, quod, licet sit physice

possibile, est tamen maxime naturae nostrae difficile ideoque spectata communi hominum ratione agendi, vel nunquam vel fere nunquam contingit. Iam vero his praestititis, quae diximus in praecedente Thesi, manifestum est quod cum cognitio vel duo opposita obiecta repraesentat, vel unum tam sub respectu eligibilis, tam sub respectu non eligibilis, fieri potest ut motus indeliberatus voluntatis in unum obiectum vel in unam rationem obiecti sit vehementissimus et motus indeliberatus in oppositam sit tenuissimus. In hac autem hypothesi est moraliter impossibile h. e. maxime difficile ut voluntas eligat id, ad quod exstat motus indeliberatus tenuissimus. Illud autem non eligens, eliget id, ad quod vehementissime fertur; aliquid enim voluntas constituta in actu primo agit necessario, libertate existente ad alterutrum. Atqui potest Deus excitare motus indeliberatos erga aliquid eligibile ita ut ipsi vehementissimi sint et motus in oppositum sint tenuissimi: ergo. Manet tamen possibilitas physica, quia ille vel tenuissimus motus in oppositum est sufficiens ut voluntas possit propter suam indifferentiam illud amplecti, sed deest possibilitas moralis.

Sane Ripalda De Ente Supern. D. CIX. Sect. 2. ait hanc esse communem Theologorum sententiam nec se nosse unum, qui eam neget. Affert autem ex auctoritate ad id probandum argumentum ex Prov. XXI, 1. *Cor regis in manu Domini, quocumque voluerit, inclinabit illud* et ex August. Enchir. c. 98. »Quis tam impie desipiat, ut dicat Deum malas hominum voluntates quas voluerit, ubi voluerit, in bonum non posse convertere?» aliaque similia eiusdem testimonia. Porro ut id verum sit, necesse est ut gratiae haec vis adseratur, qua possit, manente quidem possibilitate physica, moralis gigni impossibilitas dissensus. Suarez in opere postumo De vera Intelligentia auxilii efficacis c. 35. probat Deum posse quandam necessitatem inferre voluntati ad actum: disputat autem quomodo id fieri possit, supponit possibile esse aliquam qualitatem, sed probabilis dicit quod fieret per actionem Dei n. 12. Tum n. 17. mentionem facit eius modi, quem explicavimus.

H. Imo si supponatur voluntatem libere velle non posse id, ad quod spontaneo motu prius (naturâ saltem) affecta non fuerit; dicendum quoque est, de re possibili loquendo, quod talis etiam esse potest huiusmodi indeliberatorum motuum

divina excitatio, ut simul cum iis deliberatus motus voluntatis in oppositum sit physice impossibilis. Scilicet potest efficere Deus non tantum ut motus propensionis indeliberatus vehementissimus in aliquid existat, sed etiam ut desinat seu non excitetur motus aliquis indeliberatus propensionis in oppositum, sed tantum ut existat aversionis motus in istud: atqui in hac hypothesi ne dum moraliter, sed physice est impossibilis dissensus voluntatis; quia nulla existente inclinatione naturali indeliberata in aliquid deest, ut supponimus ex praec. Th. n. III., ratio sufficiens liberi consensus voluntatis in illud. Si vero in hoc voluntas non consentit, in illud utique consentiet; quia aliquid, ut iam monuimus, velle debet. Cf. Ripalda ibid. Sect. 3.

III. Adverte, cum hanc potestatem Deo eiusque gratiae vindicamus, non docere nos Deum reapse ita agere multoque minus hanc esse ordinariam et communem divinae Providentiae rationem, sed velle tantum nos ostendere quid gratia Dei possit, ut eius efficacia moralis penitus intelligatur. Verum censemus absonum non esse arbitrari quod Deus identidem cum Sanctis suis ita egerit et agat; quibus si tunc actu deest potestas expedita merendi, hic defectus (qui ceteroquin adest nobis frequentissime, ut cum e. g. dormimus) compensabitur eo bono, quod est quaedam praegustatio caelestis beatitudinis. Nonne potest Deus alicui viatori visionem sui brevi aliqua mora concedere? an id impossibile vel Deo illicitum existimabitur, quia tunc desineret potestas merendi?

Ceterum adserenda est Deo potestas efficiendi citra communicationem suae visionis immediatae atque nulla adhibita coactione, ut peccatum in voluntate sit physice impossibile. Probat ex eo, quod beatitudo naturalis est possibilis; cum certitudine autem et inamissibilitate beatitudinis nequit cohaerere potestas physica expedita ad actum peccandi; hanc autem non videtur Deus meliore modo impedire posse, quam eo, quem nunc proposuimus. Ergo.

NOTA. Doctrina de efficacia morali gratiae in Th. praeced. tradita, tenenda est accurate; quia, ut postea docebimus, discrimen inter gratiam congruam et non congruam, inter efficacem et pure sufficientem, pendet ex ea efficacia morali gratiae.

THESIS XV.

Tenendum est actualem gratiam nedum morales, sed physicas quoque vires addere facultatibus nostris ad actus salutare eliciendos.

I. Quod gratia praeveniens vires morales addat, constat ex dictis. Vis haec moralis, si per se sola spectetur, vim physicam agendi non immutat. Quaeritur itaque utrum physicas quoque vires gratia conferat nobis, ita ut per eam physice potestas agendi sit maior. Potestas physica seu vis physica est principium efficiens actus, ita ut sine ea non solum difficile, sed absolute fieri non possit id, quod per ipsam fit. Potestas physica oritur ex ipsa entitativa perfectione principii agentis, imo est illa ipsa perfectio prout est ordinata ad agendum. Cum ergo asseritur quod per gratiam addantur vires physicae facultati ad agendum, dicitur 1) negative, quod *vis absolute necessaria* ad eliciendos actus salutare non tota sit a natura: dicitur 2) positive, quod ea vis sit quoque ex gratia; ideoque 3) quod per gratiam formaliter in natura existentem vis physica facultatis sit maior, ita ut facultas actum sive effectum in ratione entis perfectiorem edere possit, quam sine gratia. Hoc porro est quod defendimus, seposita tamen quaestione, quae postea agitata erit, quid nempe et quomodo natura simul et gratia conferant ad actum salutarem eliciendum.

Demonstratio ad id probandum petenda est ex eo conceptu gratiae, quem Patres omnes de ea accurate disputantes animo informarunt nobisque tradiderunt.

II. Itaque ratio loquendi testium divinorum de vi et efficacia gratiae huc redit: a) sine gratia nihil nos facere quod expedit ad salutem, Deum operari in nobis velle et perficere, sine gratia non esse nos sufficientes ad cogitandum salutariter, per gratiam praestari ut quod faciendum cognoverimus facere valeamus; sine gratia non posse nos implere divina mandata, fieri in nobis per infusionem et inspirationem Spiritus S. ut sicut oportet agere valeamus: b) gratiam dari non solum ut facile, sed ut simpliciter possimus implere mandata, per solum naturae vigorem non posse nos nedum omnia aut plura, sed

nec aliquid agere quod pertinet ad salutem vitae aeternae, Deum praeparando voluntatem per gratiam suam, conferre potestatem; c) sine gratia nullum opus bonum fieri posse vel minimum: imo d) neque Adamum in natura integra, neque Angelos in statu viae potuisse aliquid boni facere sine auxilio eoque actuali Dei. Cf. Auctoritates Apostolicae Sedis allatas a Caelestino, Concilia Carthag. et Arausicanum II. Augustinum passim in operibus contra Pelagianos, Prosperum adv. Collatorem etc. Patet quod in his formulis sermo est non de aliqua tantum dignitate actus, quae illi adveniat ex Dei gratia, sed per se et directe semper sermo est de potestate agendi, quae confertur per gratiam, per auxilium Dei ac per solum auxilium Dei et de impotentia naturae solius ad idem agendum. Ergo nisi ludere velimus verbis aut lusisse censeamus Patres, vis quaedam et efficacia his formulis asseritur gratiae ad opera salutaria. Iam vero haec vis vel est *moralis tantum* vel etiam *physica*: alterutra autem esse debet; quia inter eas non est medium. Atqui evidens est non esse tantum morale. Nam manifestum est quod, si solum vis moralis conferretur, falsum esset sine gratia nullum opus salutare esse possibile, illud quoque quod nullam ex naturae corruptione patitur difficultatem, ut *cogitatio*, ita ut etiam naturae integrae et Angelicae impossibile fuerit: etenim si vires morales tantum per gratiam conferrentur, opus salutare sine ea foret tantum difficile, ideoque non quodcumque esset impossibile; sed aliquod, in quo praesertim nulla est difficultas et ubi natura non est vitata, fieri posset et reapse feret nec infrequenter. Ergo vis, quae adseritur gratiae, est vis physica. Dices sine cogitatione congrua naturali nequit fieri a voluntate quodvis bonum naturale et tamen non vires physicas, sed morales ea confert. Respondeo falsum esse quod sine ea cogitatione et subsequente affectione indeliberata congrua fieri non possit bonum, si alia cogitatio eiusdem rei adsit: sed solum verum est quod non fiat et ideo non fiat quia voluntas non vult. Patres autem non docent solum sine gratia nihil fieri boni salutaris, sed *nihil posse fieri, non esse in natura vigorem* ad ullum bonum vel piam cogitationem, piumve amorem eliciendum; etsi aliae adsint cogitationes ad illud ferentes.

III. Ex analogia quoque fidei id probare licet. Etenim te-